

Bohdan Korzeniewski

KOMEDIA DELL'ARTE W WARSZAWIE

Na parę lat przed wojną w czasie porządkowania w Bibliotece Narodowej Zbiorów Załuskich, które zwrócił nam Związek Radziecki, natrafiono na plikę luźnych druków. Wygląd ich świadczył, że były wyrwane z oprawy, a więc stanowiły część jakiejś większej całości. Zresztą zachowane były znakomicie. Przeszły podobno losy dość dramatyczne.

Miał je mianowicie kupić za grosze jeden z członków polskiej Komisji Rewindykacyjnej w którymś z tych lotnych antykwariatów, jakich było pełno w Piotrogradzie w pierwszych latach Rewolucji. Jak się tam dostały, nikt oczywiście nie umiał wyjaśnić. Może wykradł je z biblioteki państwowej i puścił na „czarny rynek” urzędnik, którego nienawiść do Rewolucji rozgrzeszyła z takiego uczynku, może zaś, co bardziej prawdopodobne, przywędrowały tu z pałacu opustoszałego wskutek ucieczki potomków jakiegoś z tych generałów carowej Katarzyny, którzy zajmowali się niegdyś przewożeniem łupów porzobiorowych do Sankt Petersburga. Jak wiadomo, lubili się nimi z państwem ukradkiem dzielić i sporo pięknych książek znalazło się w zbiorach prywatnych. Dzisiaj szukać prawdy już byłoby daremne.

Ponieważ druki te dotyczyły teatru, więc ówczesny kustosz działu starych druków, dr Alodia Gryczowa, pokazała je mnie jako kierownikowi działu teatralnego. Zbierałem wtedy materiały do książki o Wojciechu Bogusławskim. Chciałem w niej ukazać powstanie i rozwój polskiej sztuki scenicznej. Żywo więc interesowały mnie wszelkie tradycje teatru zawodowego w Polsce, gdyż z przedstawień trup obcych, zachowanych chociażby we wspomnieniach widzów, korzystali niewątpliwie pierwsi nasi „komedianci”. W tym wypadku był to materiał niezmiernie cenny. Owa plika ulotnych druków odnosiła się bowiem do przedstawień dwóch trup włoskiej *commedia dell'arte* w latach 1748—49 i 1754. Trupy te, przebywające stale na dworze saskim w Dreźnie towarzyszyły królowi Augustowi III w czasie jego przebywania w Warszawie i występowały w teatrze dworskim, owej „Operalni” mieszczącej się na terenach Ogrodu Saskiego u wylotu ulicy Królewskiej.

Druki były programami niektórych przedstawień. Sporządzono je w nieporadnym języku teatru, zapewne według owych „scenariuszów”, które zazwyczaj dyrektor trupy włoskiej wywieszał za kulisami przed przedstawieniem, aby aktorzy po przyjęściu zaznajomili się z przebiegiem intrygi. Kilka z tych programów zawierało obszer-

niejsze informacje, co pozwalało na odtworzenie dość wierne spektaklu przy jakiej takiej znajomości tej formy teatru, no i przy odrobinie fantazji. Jeden przynosił rzecz wielkiej wagi: nazwiska wykonawców. Wobec niewielkiej ilości aktorów wchodzących w skład trup komedii włoskiej i tradycyjnego podziału ról można było przypuszczać, że program ten zawiera pełną listę zespołu.

Jedno z nazwisk mogło naprawdę zafrapować: D'Arbes, wymieniany jako Pantalón na czele programu z r. 1754, był jednym z najgłośniejszych aktorów komedii dell'arte w Europie. Przed przybyciem do Polski pracował kolejno z dwoma najzacieśzszymi wrogami. Naprzód w trupie Sacco bronił, wdziawszy maskę, tradycyjnej formy komedii włoskiej według scenariuszów Carla Gozzi. Później stał się jednym z „reformatorów” komedii jako bliski współpracownik Goldoniego. Wydobywał od niego różnymi sposobami — jak sam Goldoni obszernie się o tym w swoich *Pamiętnikach* rozpisuje — naprzód partie pisanych dialogów, a potem całe sztuki, aby wraz z kolegami uczyć się ich na pamięć. Z postacią Pantalóna wcale się nie rozstał, ale odważał się już podobno grywać go bez maski. Jak tę postać ukazywał w Polsce? Co ze swojej głośnej naturalności gry zachował u nas, gdzie — jak należy przypuszczać — znowu włożył maskę? Jakie dialogi Goldoniego włączył do komedii „improvizowanych”?

Ciekawość tych spraw skłoniła mnie wówczas do przepisania wszystkich programów. Nie bez pewnego rozbawienia starałem się przy tym zachować wszystkie dziwactwa i błędy pisowni czy druku w czterech językach. Przeważająca większość programów dochowała się tylko w języku włoskim i polskim. Kilka jednak przetrwało także drukowanych po francusku i po niemiecku. Widocznie na wszelki sposób starano się trafić do wielojęzycznej rzeszy dworaków Augusta III. Książę Franciszek Bohemolec czytał pewnie z równą łatwością we wszystkich. Część jego twórczości, ta „włoska”, dowodzi, że również bywał wytrwałym widzem tego teatru.

Wojna i później powstanie w Warszawie wzbogaciły losy tych programów o dalsze wydarzenia dramatyczne. Same druki podzieliły straszną dolę zbiorów Załuskich i zbiorów teatralnych. Poszły z dymem polane benzyną i spalone przez oddział SS wyspecjalizowany w niszczeniu kultury. Kierowali nim hitlerowscy historycy sztuki.

Odpisy doznały też ciężkich opresji. Kamienica, w której przechowywałem swoje rękopisy, runęła trafiona ciężką bombą. Kiedy wróciłem do Warszawy w dwa dni po jej wyzwoleniu, zastałem z dawnego domu wielką górę gruzów. Dziwnym trafem ocalała siena i przyległe do niej mieszkanie, to „moje” właśnie. Na biurku i na podłodze leżały kartki przepisanych programów, grubo przyprószone śniegiem. Była ich tylko część. Inne podmuch wybuchu wywiały widać za okna wyrwane z futrynamy. Ale znowu dzięki najdziwniejszemu z trafów, który czasem działa naprzekór najbardziej obmyślanym zniszczeniom, ocalały przynajmniej w jednym języku programy wszystkich przedstawień: dwunastu „sztuk” z lat 1748—49 i pięciu z roku 1754 wraz z programem najcenniejszym, polską wersją *Prostaka oszukującego franta*, gdzie pomieszczono nazwiska aktorów. Podaję je teraz do druku w odpisie możliwie wiernym, zmieniając tylko czasem znaki przestankowe tam, gdzie fantazja drukarza zacierała już całkiem sens zdania.

Parę programów z roku 1754, dochowanych tylko w odpisie francuskim, zaopatrzyć w przekład, o czym uprzedza nawias kwadratowy.

W programie komedii *Gradelin oszust niewiedzący sam o tym* obok przekładu podaję dochowany fragment tekstu polskiego. Tekst ilustrują rysunki J. Callota. (*Jaques Callot, Catalogue de l'oeuvre gravé*, par J. Lieure. Paris 1924, 1927).

Programy te ujawniają, jak sądzę, fakty mało dotąd znane z dziejów teatru w Polsce. Zaslужują też na studium znacznie rozleglejsze i gruntowniejsze, niż ten pobieżny wstęp.

SCENARIUSZE KOMEDII DELL'ARTE GRANYCH W WARSZAWIE W LATACH 1748—1749 i 1754.

Do druku podał i brakującymi przekładami zaopatrzył
Bohdan Korzeniewski

1748 — 1749

L'IMPOSTURA VENDICATA

comedia, da rappresentarsi li 7 d'Ottobre gloriofissimo giorno Natalizio di sua Maesta Augusto III, Composta da Giou. Camillo Canzacchi, accompagnata d'una Festa Teatrale con balli, machine, e decorazioni, E d'un bellissimo Fuoco d'artificio.

NIEWINNOŚĆ ZEMSZCZONA

Komedyja włoska Reprezentowana w Warszawie na Solennie obchodzący Anniwersarz urodzenia Najjaśniejszego Króla Imci Augusta III Szczęśliwie nam Panującego, die 7-ma 8-bris 1748, po której nastąpi Ballet Pantomime. Na konkluzją zaś Teatralny Feuerwerk konsztownie zapalony będzie.

Wy tłumaczenie scenów, które reprezentowane będą.

Nico, wenecjański Gondolier alias Przewoźnik udaie fałszywie Arlekwina przed Pantalonom iakoby Corkom iego w intrygach z Kawalerami usługiwał; w czym Nico inszey nie miał intencyi tylko aby Arlekwina z domu rugować y od Kolumbiny, która go sobie ulubila oddalić, co się mu też udało tak dalece, że zazdrościwy Pantalon Arlekwina wypędził z domu swego y z służby swoiey na zawsze oddalił; w tym prześladowany Arlekwini, strapiony y żaloszny tym bardziej że stracił Kolumbinę kochankę swoią, w ciężkich żalach y Desperacyi zostaiąc, rezelwowany iest sam się zabić, co widząc Horatius sławny Czarnoksiężnik nadchodzi y odwraca go od złego przedsięwzięcia, nauczaiąc go w czarnoksiężstwie, aby tym sposobem na nieprzyjaciółach swoich się pomścił y niewinność swoią pokazał, przydaiąc mu dwóch złych duchów którzy go z sobą porwali.

Arlekwini widząc potom Kolumbinę rozmawiaiącą z Nico, rozumie że mu iest niewierna y przez omamienie czyni, że iak wryta na miejscu stać musi, chcąc ią

tym sposobem zabić; lecz już sztyletu dobywszy, przyznaie że mu serca nie staie do tak okrutney akcyi; ma tedy Rekurs do Furyi piekielnych które wywołuie; otwiera się zatym piekło, w którym się pokazuje Nienawiść y z Assystencyą swoją przy okropney Symfonij do Arlekwiną się zbliża; Arlekwin Jey podae sztylet aby nim przebiła Kolumbinę, którą tymczasem ocuca chcąc aby na śmierć swoją patrzała. Jednakowoż gdy już Nienawiść rozkaz iego chce spełniać, politowaniem tchnięty zabrania tak okrutnego zaboystwa, wołąc widzić Kolumbinę ku niemu niewierną, iak przy oczach Jego zabita.

Po tey scenie Nienawiść y Furie Tańce mają y do piekła się wracają, które eo instanti znika.

Aurelia corka Pantalona żali się, że będąc w pokoju swoim iak Niewolnica zamknięta niema żadney wiadomości o Amancie swoim; w tym odbiera do rąk list, nie wiedząc iak y skąd by Jey doszedł; y gdy się onemu przypatruie, widzi że iest od Celio Jey Amanta; Respons nań napisawszy, gdy zamyśla iakim by go sposobem do Celia przesłać, wyleciał Jey z rąk na powietrze.

Celio, gdy potym kryiomo był wprowadzony do pokoju Aurelij, siedząc z sobą na kanapie, słyszą w pobliszym pokoju Pantalona; srodze przestraszeni, nie wiedząc sobie rady dać, pokazuje się Arlekwin i w prętkości skrył Celia pod kanapę, która w skrzynię się przemieniła. Wtym wchodzi Pantalon do pokoju corki swojej y dziwuie się, że w nim znajduie skrzynię którą gdy chce otwierać, pokazuje się zamiast skrzyni szkaradne Monstrum, które powietrzem wylata. Arlekwin przed Pantalonom uciekając, chowa się w lesie gdzie chrosty w obłoki a drzewa w Pasterze y Nimfy przemienia. Następuje potym Ballet pasterski Seu Taniec.

Pantalon chcąc wydać corkę swoją za Tabaryna Starca, zasiadaia do stolika, aby między sobą ułożyli punkta do kontraktu małżeńskiego. Gdy się zbliża do stolika, znika papier i kałamarz a na tym miejscu pokazuią się na stole dwie głowy starców, które Arlekwin w ręce wzięwszy, pokazuje ich Pantalonowi y Tabarynowi, napominając Ich, aby w nie więcej mozgu wleli.

Arlekwin będąc otoczony od chłopców, którzy go chcą łapać, wymknął się im y powietrzem wyleciał, zabrawszy z sobą jednego z chłopców, ktorego potym upuścił.

Kolumbina będąc z Arlekwinem sami w pokoju, słyszą że nadchodzi Pantalon, z czego strwożona Kolumbina schowała Arlekwiną w szafę. Pantalon wszedłszy do pokoju idzie do szafy, z ktorej wyimuie kordyał, więcey nic z wielkim podziwieniem Kolumbiny w niey nie znajduiąc. Po odeysciu zaś Pantalona otwiera Kolumbina szafę i znajduie w niey Arlekwiną.

Warta chcąc łapać Arlekwiną, schował się w skrzynię, którą lubo otworzyli y po kilka razy przewracali, nic w niey nie znaleźli.

Tandem będąc złapany Arlekwin stawa przed sędzią, ktorego sędzia iako Czarno-księżnika na drzewie kazał obwiesić. Pantalon y Tabarynus postrzegłszy go wiszącego na drzewie, srodze się z tego ucieszyli y gdy ciało kawałkami z drzewa spadało, kazali mary przynieść, chcąc go pochować; wtym gdy nadchodzi Kolumbina, łzami się zalewa, opłakuiąc śmierć swego kochanka, upraszając, aby Jey przynaymniey wolno było ostatnim pocałowaniem pożegnać się z Ciałem Jego, co Jey pozwolono;

gdę się zbliża do niego na marach leżącego, wstaje Arlekwin y wesoło odchodzi z Kolumbiną z wielkim zdumieniem przytomnych.

Arlekwin wyprowadza Aurelią y Rosaurę córki Pantalona z Domu Oycowskiego y oddaje Ich Kawalerom, którym one sprzyjały; Pantalón i Tabarynus ścigaia Arlekwiną, ale od okropnego węża przestraszeni sami się chcą salwować, ale Jim się nie udaie.

Tandem Arlekwin zwyciężywszy wszystkich, pomścił się za fałszywe udanie Nica y swoią niewinność pokazał.

Tu się kończy Komedya, po ktorey następuie

BALLET HEROIQUE PANTOMIME
którego Instytucja Centrum Virtutum in Templo Glorise
albo raczej poszrodek Cnot w Świątnicy Sławy kompozycyi
de Giovarino Camill Canzaccchi
a na Tańce ułożony przez Monsieur Pitrot.

Na scenie się pokazuje zamek zruynowany. Persony reprezentuiące Wesołość, Podziwienie y Jesień zaczynaią Ballet. Jesień Jestami swemi wskazuje, że tegoż dnia wielki skarb między ruinami widzianego zamku znaleziony będzie. Wesołość i Podziwienie z Jego będąc zdumieni, pokazuią swe ukontentowanie, tentuiąc różnemi sposobami, iakoby wniść do Zamku. Lecz Jesień im weyścia zabrania. Tymczasem nadchodzą Zdrada, Niezgoda, Obluda, Nienawiść, które także certuią między sobą o weyście do zawartego Skarbu. Tym czasem pierwsi trzech tańce kontynuuią póki się Zamek zruynowany w Świątnicę Sławy nie przemieni. W pośrodku tey świątnicy pokazuię się Orzeł biały dźwigaiący Globem Terrestrem albo raczej Okrąg Świata, na którym Łaskawość y Sprawiedliwość Portrait Najj. Króla JMci trzymaią, który Osobami wszystkie Cnoty y przymioty reprezentuiącemi otoczony będzie. Jako to Walecznością, Zacnością, Sławą, Dzielnością, Radą y Nieśmiertelnością.

Ci wszyscy Gradusami przy Rezonacy łagodney y wdzięczney harmonij schodzą y pięknym porządkiem z Wesołością, z Podziwieniem y z Jesienią się łączą.

Tym czasem cztery Geniusze wady Ludzkie reprezentuiące w zdumieniu zostaiąc, stoią zrazu na mieyscach, iednakowoż chcąc się z drugimi łączyć, Waleczność y Dzielność nie dopuszczaią Ich y wspólnie tandem wszystkie przymioty złączywszy się, zwycięstwo nad nimi otrzymuią.

Po skończonych Tańcach znika Świątynia Sławy, na ktorey mieyscu Feierwerk będzie reprezentowany przy huczno brzmiącey muzyce.

LA DONNA CREDUSA MASCHIO
Comedia da rappresentarsi il mese d'Ottobre 1748 a Varsavia.

SYN ZMYŚLONY
komedya włoska, która Mense Octobri 1748 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e :

PANTALON ociec Rozaury y Aurelij
ROSAURA corka Pantalona

AURELIA	córka Pantalona za syna Jego pod Imieniem Friderico udana, sekretnie Celia kochająca
CELIO	syn Tabaryna
TABARYNO	ociec Leonory y Celia
LEONORA	córka Tabaryna kochająca zmyślonego syna Pantalona
KOLOBINA	służebna Leonory
FLORINDO	przyjaciele
OKTAVIO	
MOMOLO.	barkarolo konfident Pantalona
ARLEKWIN	służebny Celia
BRIGHELLO	służebny Florynda

A r g u m e n t :

Żona Pantalona będąc w nadziei, Mąż Jey nie inney był opinii tylko tey, że Syna będzie miała. Tak dalece w tym mocnym zdaniu swoim zostaiąc, założył się z Tabarynem Przyjacielem swym, który przeciwnego był zdania o 3.000 Sz kudów, którą Summę w depozyt złożyli. Gdy się termin rozwiązania Jego żony zbliżał, Pantalon człek chciwy obawiając się aby tako znacznego zakładu nie przegrał, bierze do siebie syna Niewiasty u niego służącey. Gdy tedy Żona Jego córkę powiła, prezentował Tabarynowi zamiast owey Córki syna tego przysposobionego y takowym sposobem ten znaczny wygrał zakład.

Chcąc iednak utaić udaną sztukę, Aurelię córkę swoią pod imieniem Friderico iako Syna wychowywał, zakazując żonie pod surową karą, aby go z sekretu nie wydała. W czym Męża swego usłuchawszy, córkę swoią do wszystkich Nauk męskich przyzwoitych aplikowała.

Kiedy tandem Aurelia podrosła, opowiedział Jey ociec wszystkie okoliczności Jey urodzenia, zaklinając ją, aby go nie wydała, remonstruiąc oney, iż oprócz wstydu y hańby musiałby ieszcze wracać tak znaczną sumę wygraną Tabarynowi. Aurelia rozkazom Oyca posłuszna będąc, w kawalerskim stroiu do różnych nauk kawalerowi

zgodnych aplikowała się y udała, lecz iednak z różnemi kawalerami młodemi gdy przestawała, ulubiła sobie Celia Syna Tabaryna, y tak z niepomiarkowanego kochania wynika związek innych materii, na których ta komedia zawisła.

L'UBRIACO

Comedia Di Giov. Camillo Canzachi Da rappresentarsi il mese d'Ottobre 1748 a Varsavia.

PIIAK

Komedia włoska która Mense Octobri 1748 w Warszawie reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e :

PANTALON oyciec Celia y Rozaury
CELIO syn Pantalona
ROZAURA córka Pantalona
ARLEKWIN służebny
CASSANDRO oyciec Eleonory
ELEONORA w której się Celio kochał
KOLOBINA Jey służebna
BARONESSA z którą Celio będąc piiany zrzekował się
MONSIEUR DE L'APETIT kawaler Rosaury
FLORYNDO
BRYGHELLO służebny
PANKRAZIO kupiec
BARONE KATTARO
KOMTE LUMAGA
GOSPODARZ
SBIRRI

A r g u m e n t :

Celio po odprawionych szkolnych naukach udał się do pianaństwa, w którym nałogu zostając, rozpustne prowadził życie; z którego pianaństwa jako z źródła wszystkiego złego różne wynikały excessa. Będąc bowiem po trzeźwu dosyć grzecznym ludzkim i politycznym. Upodobawszy sobie Eleonorę, gdy o nią konkurował, w pianaństwie zrękowoł się z pewną Baronessą. Gdy potym się otrzeźwił, wcale zapomniał o takowym swoim zrękowaniu; zaczym z tych cyrkumstancyi różne inne pochodzą Intrzygi, Inwolucye, na których ta Komedya zawisła iako wytłomaczenie całej Akcyi w sobie obszerniey remonstrowane będzie.

Scena w Medyolanie.

TABERINO MEZZANO PER NECESSITA DELLA PROPRIA MOGLIE
Commedia, da rappresentarsi il Mese d'Ottobre à Varsavia.

TABERYNO SWAT ZONY SWOIEY
Komedya włoska która Mense Octobri 1748 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e :

PANTALON oyciec Celia
CELIO syn Pantalona, kawaler Aurelij
AURELIA
BRYGHELLO służebny Aurelij
OKTAVIO oyciec Florynda
FLORINDO kawaler Rosaury
ROSAURA
ARLECHINO służebny Rosaury
TABERINO mąż Kolumbiny
KOLUMBINA
UN MESSO alias dziesiętnik
ZBIRRI

A r g u m e n t :

Taberino utraciwszy nie tylko znaczną substancją Oyczystą lecz y posag Żony swoiey tak dalece, że w wielkiey zostawał mizeryi, rezolwuię się iachać z Żoną swoią do Palermy dla promowania sprawy, którą spodziewał się wygrać y tym sposobem do iakieykolwiek przyiść Fortuny. Lecz gdy pieniądze na Patronow nie stało, instituowanego Aktoratu swego dokończyć nie mógł y do większego ieszcze przyszedł ubostwa. Co widząc, udae Zonę swoią własną za Panią swoią y iey Służebnym wraz y swatem zostaje, przez co fortuny nabywał bez umy iednak dla poczciwości swoiey. Celio y Floryndo uwiedzeni przez Kolumbinę, o ktorey rozumieją iż nie

ma męża, porzucaią dla niej damy swoje, z ktorey okazji jakoż z Smiesznego Charakteru Taberina dalsze pochodzą rozmowy y Essentialia, na których ta zawisła komedya

Scena w Palermie.

MOMOLO BULLO

Comedia da rappresentarsi il mese de Novembre 1748 a Varsavia.

MOMOLO BULLO CZŁEK NAPASTNIK

Komedya włoska która Mense Novembri 1748 w Warszawie
Reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e:

MOMOLO BULLO	napastnik, brat Aurelij
AURELIA	kochanka Celia
CELIO	kawaler Aurelij
TEBERYNO	ociec Rosaury
ROSAURA	kochanka Florynda
FLORYNDO	kawaler Rosaury
COLOMBINA	służebna Rosaury
ARLEKWIN	kompan Momola
BRIGHELLO	służebny Celia
TANDECIARZ	
MENACHEN	
ARON	Żydzi
WINIARZ	

TRAKTIER
FECHMEYSTER
PRZEKUPIEN
INNI NAPASTNICY

A r g u m e n t:

Momolo Człek ladaco chcąc tylko z cudzych Fortun się pożywić, miał siostrę, o którą wcale nie dbał; przybrawszy sobie ludzi do siebie podobnych (między którymi się znajdował Arlekwin) hulał, pił y okazye dawał tak dalece, że gdzie nie mógł dobrą manierą wskórać, to napaścią y gwałtem to co żądał wymógł. Po siła awanturach, różnych trefunkach, przypadkach gdy na zły koniec trafił, poprawił życie swoje, iako obszerniey z samey komedyi do wyrozumienia będzie podczas ktorey Arye weneckie śpiewane będą, tudzież inne wesołe nastąpią sceny.

MONSIEUR DE L'APETIT NOBILE PER OPINIONE, O IL POVERO FRANCESE
Comedia di Gio: Cam: Canzachi, Da rappresentarsi il mese
di Novembre 1748 a Varsavia

MONSIEUR DE L'APPETIT SIŁA O SOBIE ROZUMIEJĄCY, A W SAMEY
RZECZY MAŁO CO BĘDĄCY
Komedyja włoska która Mense Novembrí 1748 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e:

PANTALON	ociiec Aurelij
AURELIA	córka Pantalona, kochanka Celia
CELIO	amant Aurelij
SPEZZAFERRO	prepotente alias Bandit zuchwały
ROSAURA	ktora z podłej kondycyi do Fortuny przyszedłszy, poszła za mąż za Monsieur de l'Appetit rozumiejąc o nim, że był człowiek wielkiej kondycyi.
COLOMBINA	swatka przytym sztuczna, a przez zmyśloną szczeróść ludzi łudzająca.
MONS. DE L'APETIT	chudy derbisz
BRYGHELLO	służebny
FLORINDO	amant wzgardzony Aurelij
ELEONORA	kochająca Florynda
OCTAVIO	
ARLEKWIN	służebny
DRAŻNICY	
SBIRRI	

A r g u m e n t:

Rosaura w nagrodę wiernych usług staremu Pandolfie świadczonych znaczną od niego odebrała rekompensę, a po śmierci Jego caley substancyi pozostawszy Dzie-

dziczką, gdy w Bogactwach opływała, prędko o swoiey podley zapomniawszy kondycyi, w wielką wbiła się prezumpcyą tak dalece, że iuż y patrzeć na równych sobie nie chciała.

Wtym Monsieur de l'Appetit lubo w wielkiey zostaiąc Mizeryi, iednakże Panem chciał się pokazywać, do czego różnych zażywał sposobów. Gdy się poznał z Rozaurą, tak sobie dobrze postąpił, y takową o sobie uczynił Impressyą, iż ona rozumiała o nim, że iest wielkiey Extrakcyi Człowiek y przytym Bogacz y tak go ulubiła sobie, że mu dożywotnią poślubiła przyiaźń. Lecz wkrótce na swoim zawiodła się zdaniu, gdyż nie tylko pokazało się, że Monsieur de l'Appetit bardzo był chudy pacholek, ale do tego ieszcze bardzo podłego urodzenia.

Inne Akcye ucieszne tey komedyi na zuchwałości Bandita, na zmyśloney szczerości Kolombiny y na nieszczęśliwych awanturach Arlekwina zawisły.

Scena w Padua.

AURELIA MAGA

Komedyja włoska ktora Mense Novembri 1748 w Warszawie

AURELIA MAGA ALBO CZARNOKSIĘŻNICA

Komedyja włoska ktora Mense Novembri 1748 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e :

AURELIA   czarnoksiężnica
COLOMBINA   jey służebna
PANTALON   ociec Eleonory y Florynda
ELEONORA
FLORYNDO
TABARYN   ociec Rosaury
ROSAURA
CELIO
ARLEKWIN   służebny Celia
OKTAWIO
BRYGHELLO   służebny Oktawia
SATYR
PLUTO
FILONE   czarnoksiężnik
SĘDZIA
NIEKTÓRE MONSTRA
ŻLI DUCHOWIE
ORZEŁ   który zlatuie
BANDICI
SBIRRI

A r g u m e n t :

Filone Czarnoksiężnik główny nieprzyjaciel Aurelij, ktora także naukę czarnoksiężską praktykowała, chcąc się na niey pomścić, umyślił ią defigurować y srodze

szpetną w oczach Celia Jey Kawalera uczynić. Który umysł swój do skutku przyprowadziła, kiedy przez oczarowany pierścień, gdy iak prędko tylko na Palec swoy włożyła, tak w tym momencie tak obmierzliwą, szkaradną, brzydką się stała, iak przedtym miłą, przyjemną y piękną była. Celio to postrzegłszy zmierzł ią sobie y porzucił, do inney się dawszy, Aurelia bowiem która bardzo się w nim kochała, różne sposoby wynaydowała, aby go nazad do siebie przywabiła.

Octavio iuż będąc zrękowy z Eleonorą, córką Pantalona, zakochał się w Rosaurze corce Tabaryna, lecz będąc od niey wzgardzonym, gwałtownym sposobem z domu Oycowskiego chciał ią wykraść, ale Celio do wykonania tak złośliwego przedsięwzięcia był mu przeszkodą.

PRIMA DI TUTTO LA MIA DONNA — O SIA GL'EQUIVOCI DEL NASTRO
Comedia Portata dallo Spagnuolo, da rappresentarsi il mese di
Novembre 1748 a Varsavia.

OMYŁKI W KOCHANIU

Komedia włoska która Mense Novembri 1748 w Warszawie
przedstawiona będzie.

A k t o r o w i e :

PANTALON   ociec Aurelij
AURELIA   kochanka Celia
KOLOMBINA służebna Aurelij
TABARYNO   ociec Oktawia y Rosaury
ROSAURA   kochanka Florynda
CELIO   kawaler Aurelij
BRYGHELLO służebny Florynda
FLORYNDO   kawaler Rosaury
ARLEKWIN   służebny Florynda
BANDICI
KURIER

A r g u m e n t :

Oktavio syn Tabaryna udawszy się do Palermy Miasta dla odebrania Sukcessyi po wuiu na siebie spadley, w nocy w tymże Mieście przez Celia atakowany y raniiony rozumiejąc iż to Jego był Rywal, gdy spostrzegł że nie Rywala swego lecz nieznaionego człowieka ranił, bardzo nad tym ubolewał y salwując siebie do Neapolim reysterował się; gdzie przyiachawszy stanął w pewnej stancyi, w której także kawaler z Palermy Imieniem Floryndo znaydował się. Gdy tedy z sobą poznali się, Celio uczynił mu relacyą o swoim nieszczęśliwym przypadku tudzież zwierzył mu się, że się kocha w Aurelij mieszkającej na ulicy Toledo nazwaney. Floryndo także wzajemnie zwierzył się onemu, iż y on się kocha w Damie, która na teyże ulicy

KOMEDIA DELL'ARTE

mieszka. Z tego tedy pomieszkania tych Dam na teyże samey ulicy tudzież że obadwa Kawalerowie byli z Palermy y w iedney stali stancyi wynikaiaę omyłki, na których ta komedia zawisła.

Scena w Neapolim.

TABERINO BACHETTONE

comedia di Flaminio Scala da rappresentarsi il Mese di Novembre
1748 a Varsavia.

TABERYNO HIPOKRYT ALIAS OBŁUDNIK

Komedia włoska ktora Mense Novembri 1748 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e:

PANTALON opiekun Eleonory
ELEONORA
TABERYNO ociec Aurelij
AURELIA
BRIGHELLA służebny Celia
CELIO synowiec
FLORYNDO
ARLEKWIN ociec Rosaury
ROSAURA
KOLOMBINA żona Arlekwina
ANZELMO sędzia
TYBURZIO złodziey

LUCYNDO młody człek dobrej kondycyi
NICOLO nie kontent z żony swoiey
SBIRRI

A r g u m e n t :

Taberyno Hipokryt alias Obłudnik srodze był chciwy y łakomy na cudzą fortunę tak dalece, że pod pretextem zmyśloney pobożności nayniegodziwsze popełniał akcye. Z tak złośliwego charakteru inne wynikają Intrygi tey komedyi.

Scena w Bolognij.

L'INNOCENTE RIVALE CON ARLECHINO FINTO BACCO
comedia da rappresentarsi il mese di Gennaio 1749 a Varsavia

NIEWINNY RIVAL Z ARLEKWINEM POD FIGURĄ BACHUSA
Komedyja włoska ktora Mense Januario 1749 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e :

PANTALONE oyciec Aurelij
AURELIA kochanka Celia
COLOMBINA służebna, kochanka Arlekwina
TABERYNO oyciec Rosauri
ROSAURA kochanka Florinda
CELIO kawaler Aurelij
ARLEKWIN służebny
CASSANDRO oyciec Eleonory
ELEONORA zaręczona z Florindo
FLORINDO kawaler Rosaury zrękowy potym z Eleonorą
BRIGHELLO
CONTE MUTRIO zrękowy potym z Eleonorą
DIVERSE BREVI [zamiast Bravi!]

A r g u m e n t :

Florindo zamiechawszy inklinacją swoją do Rosaury, tak był zapamiętany, iż lubo sekretnie z nią iuż był zaręczony zamyślał iednak o postanowieniu się z Eleonorą córką Cassandra bardzo bogatego. Rosaura srodze będąc tknięta tym niegodziwym Florindą postępkim, rezolwue się w męskim stroiu, przybrawszy sobie na pomoc ludzi wpaść do Cassandra, godząc na ten sam czas, którego miał być szlub Florinda. Jakoż to przedsięwzięcie wypełniło się y Eleonorę gwałtem z sobą zabrała, udając potym przed Eleonorą iż to Florindo umyślnie tę sztukę kazał wyrządzić, aby do skutku z nią nie przyszło, chcąc tym sposobem Eleonorę od Florinda odwieść. Przydane do tego inne sceny, iako to że Aurelia w pokoju ciemnym rozumiejąc iż z Celio rozmawia, aż tu zamiast Celia z Taberinem się znaydowała, którą gdy Jey oyciec Pantalón zastał, koniecznie żądał od Taberina, aby się z nią posta-

nowił. Arlekwini chcąc się też przysłużyć panu swemu, wprowadzony był do domu Pantalona pod figurą Bachusa na sprężynach ruszającego się y takowym sposobem nie tylko Aurelij list od Celia pana swego oddał, lecz y dla dalszego widywania się z sobą rzecz umówił.

Scena w Paduy.

COLOMBINA ORTOLANA

comedia Da rappresentarsi il Mese di Gennajo 1749 a Varsavia.

COLOMBINA OGRODNICZKA Z PRZEMYSŁU COMTESSA

Komedyja włoska ktora Mense Januario 1749 w Warszawie reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e :

PANTALONE oyciec Celia
 CELIO
 BRIGHELLO służebny Pantalona y Celia
 TABERINO oyciec Rosaury
 ROSAURA zaręczona z Florindo
 FLORINDO
 AURELIA dama z Padwy
 ARLEKWIN jey służebny
 COLOMBINA ogrodniczka
 WIEŚNIACY y WIEŚNIACZKI
 LOKAIE y inni ASSYSTUJĄCY

A r g u m e n t :

Celio dla nauk bawiąc się w Padwy zakochał się w Aurelij Graffa Anselmo Arebusi [córce] tak dalece, iż się z nią potajemnie zaręczył. Po skończonych naukach powrócił do Genuy do Pantalona Oyca swego, przyrzekłszy Aurelij iż się Oycu swemu zwierzy y dysponować tak wszystko będzie, aby Rodzice na ich postanowienie zezwolili; lecz przyjchawszy do Genuy, tak się rozkochał w Kolombinie Ogrodnicze, że o Aurelij wcale zapomniał; Aurelia gdy przez długi czas żadney od niego nie odebrała wiadomości, obawiając się aby ją nie zdradził, rezolwuje się iachać bez wiadomości Oyca do Genuy, przybrawszy sobie tylko Arlekwina sługę swego. Graff Anselmo srodze będąc sturbowany z odebranej nowiny, iż Córkę Jego widziano iadącą na trakcie do Genuy, pisze do swego przyjaciela Pantalona, aby się o nią wypytywał y posyła mu portret Aurelij aby ją mógł tym prędzey y łatwiej poznać. Brighello odebrawszy iako służebny Pantalona z poczty pudełeczko, w którym się znajdował portrait Aurelij w sam ten czas kiedy też za rozkazem Celia odebrał portrait Kolombiny od Malarza, gdy go ciekawość wzięła obaczyć co by też w tym znajdowało się pudełeczku, aż tu nadchodzi Pantalon którego Brighello ostrzegłszy, czym prędzey chcąc zamknąć pudełko, przez omyłkę w prętkości w też pudełko włożył portrait Kolombiny wraz z listem y oddał Pantalonowi, który list przeczytawszy y zobaczywszy portrait bardzo się zadziwił, iż to taż sama ogrodnicz-

ka, którą on znał. Poradziwszy się w tej mierze syna swego Celio, ten mu potwierdził, iż to jest też sama Kontessa, o której do niego piszą i że dlatego się za ogrodniczkę przebrała, aby ją nie poznano, przydając to jeszcze, że onę widział i że bardzo dobrze wie gdzie mieszka. A zątem Pantalón bierze przed się rezolucyą iść z wielką Assystencyą do Kolombiny mniemaney Kontessy w tej intencji, aby ją do domu swego zaprosić.

Kolombina gdy go z tak znaczną Assystencyą uyrzała, srodze się zmieszala i zalekła, lecz Celio po cichu o wszystkim iey powiedział, radząc oney, aby się przyznała być Kontessą i za Oycem Jego poszła co też uczyniła.

W tym przyjeździe Aurelia z Arlekwinem i przez promocyą Taberina wstęp sobie czyni do domu Pantalóna a właśnie na ten sam czas, gdy Celio miał się postanowić z przereczoną Kontessą. W tym odkrywa wszystko Pantalónowi, reweluje iż to ona jest tą Kontessą za którą z Padwy pisano, co nietylko Taberino potwierdził, lecz i Brighello omyłkę swoją która się z portretem stała wyiawił. Co słysząc Celio zawstydził się, Aurelią przeprosił i z nią się ożenił. Kolombina też nie chcąc przyiść na posmiewisko ludzkie, rezolwuje się Brighella za męża sobie obrać. Na czym komedia się kończy.

Scena w Genuy.

AURELIA GELOSA DI SE STESSA
comedia da rappresentarsi il Mese di Genuaro 1749 à Varsavia.

AURELIA SAMA SOBIE ZAZDROSNA
Komedia włoska która Mense Januaris 1749 w Warszawie
reprezentowana będzie.

A k t o r o w i e:

AURELIA	Contessa di Belfiore, kochanka z zazdrością sama dla siebie Theodora
THEODORO	syn Xiążęcia di Belpoggio miany za syna Brighella
FERDINANDO	Xiążę di Belpoggio
PANTALONE	marszałek dworu Contessy
BRYGHELLA	służebny tegoż Dworu
COLOMBINA	służebna Aurelij
MARCELLA	stryieczna siostra Aurelij
FLORINDO	Marquis di Bellamarina kawaler wzgardzony od Contessy
TABARINO	sekretarz Contessy
ARLEKWIN	Scopatore alias Stróż u Dworu Aurelij
INNI SŁUŻEBNI U DWORU.	

A r g u m e n t:

Ferdinando Xiążę di Belpoggio owdowiawszy z jednym synem, na którego samego cała sukcesya tak znacznego domu spadała, ten syn gdy pewnego czasu z swoim

Gouvernerem dla rekreacji w Łodzi po morzu żeglował, Rozbojnicy morscy z Algery na też łódkę napadłszy, młodego Xiążątka z tymże Gouvernerem zabrali w niewolę. Gouverner w krótkim czasie umarł, a tak nie przyszło uwiadomić Xiążęcia Ferdinanda Oyca o powodzeniu syna, z ktorey niewiadomości Xiążę Ferdinando srodze był zmartwiony y utęskniony z znacznym uszczerbkiem zdrowia swego. Gdy tandem podobnym przypadkiem Brighello także do Algery był wzięty, któremu gdy fortuna posłużyła że nie tylko sam wyszedł na wolność ale i młodego wykupił Xiążęcia z teyże niewoli y lubo o jego urodzeniu nie wiedział, iednakowoż dobrą mu edukacją dawał y do różnych go aplikował nauk tak dalece, że powróciwszy do Sycylii za Sekretarza do Dworu Aurelij Contessy di Belfiore go oddał. Która się w nim tak rozkazała [!] y pasyą uwiodła, że w niepomiarkowaną sama dla siebie wpadła zelozą. Marcella stryieczna siostra Aurelij także się inamorowała w tymże Theodorze, z ktorey Marcelli zakochania się inne wynikaia Intrygi tey komedyi, którą się na tym kończy, iż poznawszy Theodora za syna Xiążęcia Ferdinanda, Aurelia za niego poszła.

Scena w Mieście Belfiore nazwanym znajdującym się w Sycylii.

1 7 5 4

PROSTAK OSZUKUJĄCY FRANTA

Komedyja Representowana na Teatrum Królewskim w Warszawie
1754.

A k t o r o w i e:

PANTALON		— D'Arbes
AURELIA	córka Pantalona, kochanka Celiusza, obiecana kawalerowi de Frontignac	— La Bastona
ROSAURA	córka Pantalona, Kochanka Florynda, obiecana baronowi de Neufstuhl	— La Casanova
KOLOMBINA	służebna Aurelij y Rosaury	— La Falchi
TABERYN	kochanek Aurelij	— Canzachi
CELIUSZ	kochanek Aurelij	— Vulcano
FLORYND	kochanek Rosaury	— Limpergher
BRIGHEL		— Moretti
GRADELIN	sturdy Celiusza i Florynda	— Constantini
ETCETERA	pisarz urzędowy	— Focher
SŁUGA TABERYNA		

A r g u m e n t :

Pantalón de Bisognosi owdowiawszy w Bononiy gdzie był osiadł od małego czasu, wszystkich Oycowskiego Affektu zażył sposobów do pięknego wyedukowania Aurelii i Rosaury, jedynaczek swoich.

Ponieważ zaś był bogatym, nie chciał wydać za mąż corek swoich, tylko za kawalerów szlacheznego y wyższego nad swoy stan urodzenia. Pragnąc przeto przywieść zamysły swoje do szczęśliwego końca, po wielu mieyscach w Niemczech i we Francji rozgłosił ten swoy projekt przez dawnych swoich korespondentów.

W krótkim więc czasie wielu znacznych postronnych przybyło kawalerów; z których Pantalón wybrał za męża Aurelii kawalera de Frontignac, Rosaurze zaś Barona de Neustuhl kontentuiąc ambicyą swoię w pozyskaniu takowych zięciów.

Nowina ta zaraz się rozgłosiła po całym Mieście Bononiy i która, jak wielką radość przyjaciółom Pantalóna, tak nieznośne umartwienie Celiuszowi y Floryndowi sprawiła.

Ci kochający y wzajem kochani od Aurelii y Rozaury, ledwie od żalu nie umarli, widząc oczywiście stratę nieuchybną kochanek swoich. Aliści ich iednak wspomaga y cieszy Brighel, upewniając ich tysiącznym oświadczeniem, iako wszelkich które być mogą zażyte sposobów dla otrzymania im za żony Córek Pantalóna.

Brighel sztuczny, żeby mu się tym łatwiej udało co przyobiecał, przybiera do siebie prostaczka Gradelina na zażycie go do frantowskich swoich obrotów, któremi przedsięwzięł ostrożnego starca Pantalóna szukać.

Gradelin tedy czyni się piianym, zdaie mu się marząc, że iest kawalerem, udaie się to za Barona de Neustuhl to za kawalera de Frontignac. Takowemi więc prostaczkami figlami przysługuię się Celiuszowi y Floryndowi, naygrawa się z Pantalóna, na śmiech podaie pilnującą Kolombinę, która przeciw iey woli za żonę mu się dostaie: a tak dowcipnego franta Brighellę niespodzianie oszukaie.

Scena odprawuię się w Bononiy.

GRADELINO FURBO SENZA SAPERLO

commedia da rappresentarsi nel Teatro Regio in Varsavia l'Anno
1754.

P e r s o n a g g i :

PANTALONE

AURELIA   sue figlie

ROSAURA

CELIO   Amante d'Aurelia

FLORINDO   Amante di Rosaura

BRIGHELLA

GRADELINO   Loro Servi

COLOMBINO OSTESSA roi serva di Pantalone
MINGONE. Villano

[GRADELIN OSZUST NIE WIEDZĄCY SAM O TYM
Komedia reprezentowana na Teatrum Królewskim w Warszawie
1754.

A r g u m e n t :

Pantalon z Bisognosi miasta tak był niepokojony przez Celia i Florynda ulubionych kawalerów swych córek, Aurelii i Rozaury, że nagle powziął postanowienie, aby opuścić miasto i schronić się z rodziną w zamku, który doń należał i który był niezbyt oddalony od miasta.

Tam miał swe córki na oku i w tym czasie zawarł drogą listowną kontrakt małżeński z grafem Anzelmem z Milano dla Aurelii i takież kontrakt z kapitanem Fanfaronem dla Rozaury.

Podówczas, kiedy z niecierpliwością oczekiwał przybycia tych małżonków, Celio i Floryndo przybyli w sąsiedztwo zamku pod pozorem polowania i dołożyli wszelkich starań aby przedostać się do swoich kochanek.

Brighella i Gradelino zakrzętnęli się koło spraw swoich panów i zrobili co w ich mocy, aby zwieść Pantalona, który spostrzegłszy się w tych nowych intrygach, tym bardziej miał się na baczości, aby unicestwić ich zdwojone podstępny.

Ci jednakże nie lękając się ani pogróżek starca ani niebezpieczeństw jakie mogły wyniknąć, dręczyli go dotąd tysiącami frantowskich obrotów, aż wreszcie znaleźli sposób uszczęśliwienia swoich panów przez połączenie ich z Aurelią i Rozaurą.]

Dla czego Gradelin zmyśla się być Baranem, potem wzięwszy postać ludzką, udaie się przedawaczem kalendarzów, latarnią, kalendarzem Meyolańskim *C h i a r a v a l e* nazwanym, y kalendarzem Weneckim, który zowią Tartana. Prócz tego udaie się być kapitanem Fanfaron mustrującym śmiesznie żołnierzy swoich, pokazując się w figurze naczynia od pomarańczy, bierze nakoniec postać Baby do połogu służącej. Co się wyraźnie da widzieć w udaniu tej Komedyi.

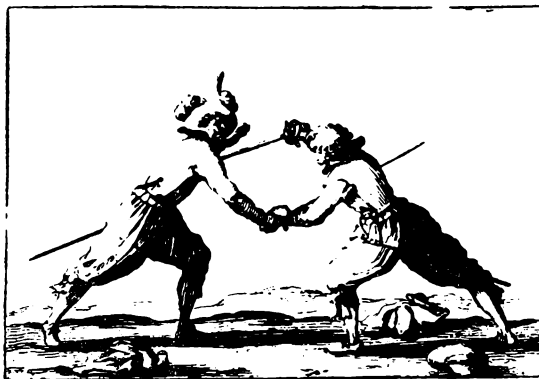
Sceną odprawuie się w bliskości Zamku Pantalona.

GRADELIN FOURBE A SON INSCU
Comédie représentée sur le Théâtre Roial à Varsovie 1754.

A r g u m e n t :

Pantalon de Bisognosi fut tant importuné par Celio et Florinde, amants aimés d'Aurelie et de Rosaure ses filles, qu'il pris tout d'un coup la resolution d'abandonner la ville, et de se retirer avec la famille dans un chateau qui lui apertenoit, et qui n'etoit pas éloigné de la ville.

Il y garda ses filles à l'oeil, et fit pendant ce temps-là par voie de lettres un contrat de mariage avec le comte Anselme de Milan pour Aurelie, et un autre avec le capitaine Fanfaron pour Rosaure.

En attendant, qu'il souhaitoit l'arrivée de ces époux avec impatience, Celio et Florindo vinrent dans le voisinage de son chateau sous le pretexte d'aller à la chasse, et firent tout leur possible pour s'introduire chès leurs amantes.

Brighelle et Gradelin épouserent les interêts de leurs maîtres, et firent tous leurs efforts pour tromper Pantalon, qui s'étant aperçu de ces nouvelles cabales, étoit d'autant plus sur ses gardes pour anéantir leurs stratagèmes redoublés.

Mais ceux-ci ne craignant ni les ménas du viellard ni les perils qui pouvaient naitre, continuèrent de l'incommoder par mille fourberies jusqu'à ce qu' ils trouvoient le moien de rendre leurs maîtres heureux par la possession d'Aurelie et de Rosaüre.

Pour cet effet Gradelin représente un mouton, et après avoir repris la forme humaine, un Marchand d'Almanacs, une grosse lanterne, et deux calendriers un de Milan, nommé chiaravale, et l'autre de Venise nommé Tartana forts accrédités en Italie.

Outre cela il se fait passer pour le Capitaine Fanfaron, qui fait faire ses soldats un exercice grotesque, il comparoit sous la figure d'un vase d'Oranger, et passe pour une sage femme, comme on le verra dans la représentation de cette comédie.

La Scène est dans le voisinage du chateau de Pantalon.

L'EQUIVOCO DI DUE GEMELLI ARLECHINI
 comedia da Rappresentarsi nel Teatro Regio di Varsavia,
 1754.

Personaggi:

CELIO   cittadino Genovese, amante di
 AURELIA   figlia unica di
 PANTALONE   mercante

TABERINO Palazista
 ROSAURA figlia, amante di
 FLORINDO innamorato non corrispondo d'Aurelia
 ARLECHINO mercante, promesso sposo d'Aurelia
 COLOMBINA amante corrisposta d'Arlechino
 ARLECHINO ladro
 OSTE
 BRIGHELLA confidente di Celia et di Aurelia camerato d'Arlechino
 SBIRRI

[OMYŁKI WYWOŁANE PRZEZ DWÓCH ARLEKINÓW BLIŹNIAKÓW
 Komedia reprezentowana na Teatrum Królewskim w Warszawie
 1754.]

A r g u m e n t :

Urodziło się dwóch Arlekinów tak, do siebie znakomicie podobnych, że ojciec nazywał ich tym samym imieniem. Doszedłszy wieku, kiedy musieli już zarabiać na życie, wyruszyli z Bergamo i obierając każdy inną drogę, udali się szukać szczęścia. Jeden udał się w stronę Neapolu, drugi zaś osiadł w Milano, gdzie mu się tak poszczęściło, że w krótkim czasie zdobył znaczną fortunę jako kupiec. Pantalón posiadał jedyną córkę imieniem Aurelia, a ponieważ nie mógł jej dać wielkiego posagu bez nadszarpnięcia majątku, więc mile widział Arlekina i zawarł kontrakt małżeński między nim a swoją córką Aurelią.

Kolombina, której Arlekin przed tym kontraktem prawił dusery, spostrzegła się w jego niewierności i starała się przez tysiączne karesy znowu go sobie pozyskać; ale Pantalón znacznie od niej przebiegłszy nie zostawił jej ani na chwilę w spokoju i wprost wyłaził ze skóry, aby doprowadzić do tego małżeństwa.

W tym samym czasie drugi Arlekin, z natury od tamtego obrotniejszy, nie mogąc zdobyć majątku, postanowił wrócić do Bergamo, zawarł znajomość ze złodziejem i odważył się sam uprawiać ten haniebnny zawód. Po drodze zatrzymali się w Genui, gdzie po wślizgnięciu się do domu Celia del Sole Arlekin zdołał ukraść mu frak, w którego kieszeniach znalazł szkatułkę z drogimi kamieniami i listy zastawne. Następnie z tym łupem umknęli z Genui i zatrzymali się w Milano, aby zdobyć sprzedać i aby później ruszyć w drogę do Bergamo.

Wszelako Celio puścił się w tropy złodziejów i także przybył do Milano; tutaj napotkał Brighellę, którego ongiś, kiedy zalecał się do Aurelii, uczynił był swoim powiernikiem, opowiedział mu o kradzieży i opisał wygląd Arlekina. Wprawił tym Brighellę w wielkie zdumienie, gdyż ten mniemał, że Arlekin będąc człowiekiem bogatym i zacnych obyczajów, nie był zdolny do lotrostwa tego rodzaju. Celio pragnął go zobaczyć i po zobaczeniu utwierdził się w swojej opinii i przekonał ostatecznie, iż była to ta sama osoba, która wkradła się do jego domu.

W tym samym czasie złodziej sprzedał frak Pantalónowi, który pragnął nim obdarować Arlekina na jego wesele, co wywołało różne omyłki, które wraz

z zazdrością kobiet, kłopotami starców i podobieństwem Arlekinów składają się na intrygę tej komedii.

Scena w Milano.]

LES EQUIVOQUES CAUSÉS PAR DEUX ARLEQUINS JUMEAUX
Comédie Représentée sur le Théâtre Royal à Varsovie 1754.

A r g u m e n t :

Ils nacquirent deux Arlequins jumeaux d'une ressemblance aussi parfaite que leur père les appelloit du même nom. Etant arivés à l'age de devoir gagner leur pain ils partirent de Bergame, et chaquin prenant une route differente resolut d'aller chercher sa fortune. L'un d'eux alla du coté de Naples, et d'autre s'aréta à Milan, ou guide par sa fortune il gagna en peu de temps des sommes considerables en faisant le marchand.

Pantalon eût une fille unique nommée Aurelie, et comme sans son incommodité il ne pouvoit pas lui donner une riche dot, il jetta les yeux sur Arlequin, et fit le contrat de mariage entre lui et sa fille Aurelie.

Colombine, à laquelle Arlequin avant ce contrat avoit coûté des fleurettes s'aperçût de son infidelité et lui fit mille caresses pour le rammener à elle, mais

Pantalon plus rusé d'elle ne lui laissa pas un moment de liberté, et se donna tout la peine du monde pour conclure ce mariage.

En ce même tems l'autre Arlequin naturellement plus fin de l'autre, n'ayant jamais pû faire sa fortune, resolût de retourner à Bergame, fit compagnie avec un voleur, et risqua de faire lui même ce metier deshonorable. Ils passèrent par Genes, ou après s'être introduit dans la maison de Celio del Sole en qualité de valet, il reussit de lui voler un habit dans les poches duquel il trouva un etuit plain de pierreries, et une lettre de change. Ils s'enfuirent en suite de Genes avec leur vol, et arrivèrent à Milan pour le vendre, et pour continuer puis après leur voiage jusqu'à Bergame.

Cependant Celio se mettant aux troussees des voleurs arriva à Milan; il y rencontra Brighelle qu'il avoit autrefois choisi pour son confident, faisant l'amour à Aurelie, lui raconta qu'on l'avoit volé, et lui fit une description de la personne d'Arlequin, qui rendoit Brighelle bien stupefait, parce qu'il soutenoit qu'Arlequin, étant une homme riche, et de manières fort honêtes, étoit incapable de faire un crime de cette nature. Celio souhaita de le voir, et après l'avoir vû il se confirma dans son opinion, et assura que c'étoit la même figure qui s'étoit introduit dans sa maison.

Pendant ce tems là le voleur avoit vendu l'habit à Pantalon, qui en voulut regaler Arlequin pour son jour de nôces, ce qui fait naitre les differents équivoques, qui

joint à la jalousie des femmes, aux peines des vieillards et à la ressemblance des Arlequins font l'intrigue de cette Comédie.

La Scène est à Milan.

IL MARTO DI QUARTO MOGLI

Comedia da rappresentarsi nel Teatro Regio in Varsavia l'Anno
1754.

Personaggi:

PANTALONE padre di
CELIO promesso Sposo di Rosaura, amante d'Aurelia
BRYGHELLA suo Servo
FLORINDO fratello di
AURELIA amante corrisposta di Celio
ARLECHINO servo di Aurelia
ROSAURA promessa Sposa di Celio
TABERINO Giudice
SBARAGLIA Notaio
LIGUSTRETTO
BARIGELLO
DUE FACHINI
DUE SERVITORI di ROSAURA
SBIRRI

[MAŻ CZTERECH ŻON

Komedia reprezentowana na Teatrum Królewskim w Warszawie
1754.

Argument:

Fulgencjo Paliardi, szlachcic z Ferrary po dziesięciu latach wdowieństwa rozkochał się w Aurelii, pannie równie pięknej jak cnotliwej, którą tak się zachwycił, że postanowił ją poślubić za wszelką cenę.

Odwołał się z tym do jej brata Florynda, któremu rzecz wyjaśnił i któremu świadczył wiele przysług, aby go skłonić do zgody.

Floryndo, olśniony wspaniałymi darami zakochanego starca, nie wzdragał się przed tym związkiem jedynie dla zachowania posagu, który musiałby wypłacić każdemu innemu i podpisał kontrakt małżeński, nie pytając siostry o zdanie.

Aurelia, która odczuwała okropny wstręt do tego małżeństwa, postanowiła uciec z Ferrary i szukać schronienia we Florencji, aby nie paść ofiarą skąpstwa swego brata.

Celio Bisognosi, który przebywał w tym mieście dla pilnowania interesów ojca, przypadkiem napotkał Aurelię i oboje, skoro się sobie dobrze przyjrzel, nie mogli oprzeć się wzajemnej miłości i dlatego złożyli sobie uroczyste przyrzeczenie małżeństwa.

W tym czasie Pantalon wzywał ciągłymi listami syna do Bolonii, gdyż zawarł kontrakt, którym pozyskiwał dla Celia Rozaurę, córkę Fulgencjusza, wraz z bogatym posagiem. Celio jednak nie mogąc już ani na chwilę oderwać się od swej umiłowanej Aurelii, wynajdował mnóstwo wykrętów, aby usprawiedliwić się przed ojcem.

Wszelako Pantalon, obznajmiony przez inne osoby z postępowaniem i miłośkami syna, powziął haniebne postanowienie, aby wysłać do Florencji Brighellę z rozkazem zamordowania kochanki Celia w mniemaniu, że tym barbarzyńskim postępkem wdroży znowu syna do uległości.

Okaze się z samej komedii, jak Aurelia została ocalona, jak Celio był wzięty za jej zabójcę, jak brat Aurelii odnalazł ją właśnie w domu Pantalona, jak Floryndo zaślubił Rozaurę i jak oskarżono Celia o wzięcie sobie czterech żon, co stanowi intrygę tej komedii.

Scena w Bolonii.]

LE MARI DE QUATRE FEMMES

Comedie representée sur le Théâtre Royal à Varsovie 1754.

A r g u m e n t :

Fulgenzio Paliardi, gentil-homme Ferrarois après dix ans de veuvage s'amouracha d'Aurelie, fille aussi belle qu'honnette dont il devint tant épris, qu'il se proposoit de l'épouser à tout prix.

Il eut recours à son frère Florinde, avec lequel il s'expliqua, et lui fit plusieurs avantages pour obtenir son consentement.

Florinde, aveuglé par les offres généreux du vieillard amoureux, ne refusa pas de devenir son parent, seulement pour épargner la dot, qu'il auroit été obligé de paier à tout autre, et il sousigna le contrat de mariage, sans en avoir consulté sa soeur.

Aurelie, qui avoit un terrible dégoût de ces noces pris la resolution de s'enfuir de Ferrare, et de chercher son asile à Florence pour ne pas se sacrifier à l'avarice de son frère.

Celio Bisognosi, qui demeuroit en cette ville pour observer les interêts de son père rencontra Aurelie par hazard, et tous deux, après s'être bien regardé, furent forcés de s'aimer par simpathie, c'est pourquoi ils se donnèrent la promesse solennelle de mariage.

En même tems Pantalon rapella par des lettres reiterées son fils à Bologne, parce qu'il avoit fait un contrat, dans lequel il accorda Rosaure fille de Fulgenzio à Celio avec une riche dot. Mais Celio, qui ne pouvoit plus s'eloigner un moment de son aimable Aurelie, cherche plusieurs prétextes pour s'excuser auprès de son père.

Cependant Pantalon, instruit par d'autres personnes des procedures et des amours de son fils, prit la resolution infame d'envoyer Brighelle à Florence avec l'ordre de tuer l'amante de Celio, croiant que par cette execution barbare il remettrait son fils à l'obeissance.

On verra dans la représentation de cette piece, comme Aurelie est sauvée, comme Celio est cru son assassin, comme le frere d'Aurelie la retrouve dans la maison même de Pantalon, comme Florinde épouse Rosaure, et comme on impute à Celio d'avoir pris quatre femmes ce qui fait l'intrigue de cette comedie.

La Scène est à Bologne.

IL MARITO TORMENTATO DALLA GELOSIA DELLA MOGLIE
Comedia da rappresentarsi sul Teatro Regio in Varsavia,
l'anno 1754.

P e r s o n a g g i :

PANTALONE

AURELIA sua figlia, e Moglie di Celio

CELIO marito d'Aurelia

COLOMBINA serva d'Aurelia

ARLECHINO servo di Celio

TABERINO

OTTAVIO suo figlio promesso sposo di Rosaura

FLORINDO marito di Rosaura

ROSAURA sua moglie

BRIGHELLA loro servo

PARPAGNACO Cuoco

PANCRAZIO portalettere
FACHINI.

[MAŻ DREŹCZONY ZAZDROŚCIĄ ŻONY
Komedia reprezentowana na Teatrum Królewskim w Warszawie
1754

A r g u m e n t :

Rozaura, umiłowana kochanka Florynda Gentili, Genewczyka z zacnego mieszczańskiego domu, przeznaczona przez swego ojca Kassandra Ridolfi za żonę Oktawia, syna Taberyna Strazzacappe, postanowiła przyjąć projekt, który jej przedłożył najdroższy Floryndo, aby złączyć z nim swoje losy potajemnym małżeństwem.

Floryndo, którego ukochana małżonka ukryła w swym domu, nie czując się tam bezpiecznym przed gniewem Taberyna i Kasandra, uszedł skrycie do Milanu i szukał schronienia u swego serdecznego przyjaciela Celio Ardentii.

Tymczasem Rozaura, obawiając się surowości ojca i pragnąc być w pobliżu małżonka, w kilka dni później pod opieką wiernego sługi udała się do Milanu i także znalazła schronienie w domu Celia.

Dzięki pośrednictwu poważanych osobistości wygotowano w parę tygodni ku obopólnemu zadowoleniu obu rodzin umowę wstępną, która sprawiła, że spory i urazy ustały natychmiast.

Postanowiono w niej, że Oktawio zaślubi Lucyllę, siostrę Florynda, który jej wypłaci w posagu sześć tysięcy srebrem w monecie zwanej genewską i że Kassandro Ridolfi wyrazi zgodę na małżeństwo swej córki Rozaury, wszelako pod warunkiem, że Floryndo nie będzie nigdy domagał się innego posagu, niż dwóch tysięcy w tej samej monecie, płatnych po śmierci Kasandra. W tym właśnie czasie, kiedy Celio z zachowaniem tysiącznych ostrożności ukrywał w pokoju swego przyjaciela Florynda, Aurelia jego żona znalazła w tym okazję do ujawnienia przyrodzonej zazdrości i zadręczała ją na śmierć biednego męża.

Choć tak szalała z zazdrości, mimo to Aurelia była pewna niewinności męża; on jednak nie mogąc dłużej znosić dziwacznych urojeń swojej okropnej żony, postanowił się z nią rozstać na zawsze i zostawić ją jej ojcu Pantalonowi. Zmiękczony jednak skrucną Aurelii i perswazjami teścia, pojednał się z nią, pod warunkiem wszelako, że na przyszłość poniecha zazdrości.

Scena w Milanu, w połowie w domu Celia, a w połowie w sąsiedztwie.]

LE MARI TOURMENTE PAR LA JALOUSIE DE SA FEMME
Comédie représentée sur le Théâtre Royal à Varsovie 1754.

A r g u m e n t :

Rosaure, amante bien aimée de Florindo Gentili, Genoïis de bonne bourgeoisie, destinée par son père Cassandro Ridolfi pour épouse à Octavio, fils de Taberino Strazzacappe, prit la résolution d'agrèer le projèt, qui lui fût proposé par son cher Florindo, d'unir leur sort par un mariage clandestin.

Florindo, que sa chere femme avoit caché dans sa maison, ne croyant pas être à l'abri du ressentiment de Taberino, et de Cassandro, s'en alla secretément à Milan et chercha son asyle chez Celio Ardentini son tres intime ami.

Rosaure en attendant, craignant la rigueur de son pere, et voulant être près de son epoux, passa peu de jours après sous l'escorte d'un valet fidele à Milan, et trouva aussi son asyle dans la maison de Celio.

Moyennant la mediation des personnes d'autorité on proposa dans l'espace de quelques Semaines les articles preliminaires pour la commune satisfaction des deux familles, par lesquels les differents et la rancune cesserent tout d'un coup.

Il fût conclû, qu'Octavio epouserait Lucille, soeur de Florindo, qui devoit lui assigner en dot six mille pieces d'argent, nommé Genovine, et que Cassandro Riboldi confirmeroit par son consentement le mariage de sa fille Rosaure, avec la condition pourtant, que Florindo ne pourroit jamais pretendre autre dot que deux mille de ces même pieces, payables après la mort de Cassandro.

Pendant ce tems là, que Celio avec toute sorte de precaution tenoit caché dans une chambre son ami Florindo, Aurelie sa femme prit par là occasion de fomentier sa jalousie naturelle, et causa à son pauvre mari des inquietudes mortelles.

Malgré sa jalouse fureur Aurelie fut pourtant convaincûe de l'innocence de son mari, qui ne pouvant plus souffrir les extravagances fanatiques de sa terrible femme, prit la resolution de se separer d'elle pour jamais, et de la laisser à son pere Pantalón. Mais emû du repentir d'Aurelie, et des intercession de son beau pere, il se reunit avec elle, à condition pourtant, qu'à l'avenir elle abandonneroit sa jaloisie.

La Scène est à Milan, moitié dans la maison de Celio, et moitié dans son voisinage.

